

11. Мицик Ю. А. Іван Сірко / Ю. А. Мицик. – К.: Києво-Могилянська академія, 2010. – 160 с.
12. Очерк из истории колонизации степной окраины московского государства. – М. : Университетская типография М. Каткова, 1887. – 634 с.
13. Сементовский Н. Старина малороссийская, запорожская и донская. – Спб. : Типография И. Фишона, 1846. – 64 с.
14. Словарь малорусской старины составленный В.Я. Ломиковским в 1808 году. – К. : Типография Г.Т. Корчак-Новицкого, 1894. – 36 с.
15. Скальковский А. А. История Новой Сечи или последнего Коша Запорожского / А. А. Скальковский. – Днепропетровск : Січ, 1994. – 678 с.
16. Яворницкий Д. И. Запорожье в остатках старины / Д. И. Яворницкий. – СПб : Издание Л.Ф.Пантелеева, 1888. – 447 с.
17. Яворницький Д. І. Іван Дмитрович Сірко, славний кошовий отаман Війська Запорізького низових козаків / Д. І. Яворницький. – Дніпропетровськ : Промінь, 1990. – 189 с.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2014 р.

E. Lukashova

COVERAGE OF THE FIGURE OF COSSACK CAMP COMMANDER IVAN SIRKO IN UKRAINIAN HISTORIOGRAPHY IN THE XIX CENTURY

During the XIX century in the field of Ukrainian historiography the figure of Ivan Sirko attracted attention of historians. They made a substantial contribution to study of the Commander of Cossack camp life and activity. In the works of A. Skalkovsky, M. Sementovsky, M. Maksimovich his personality appeared episodically again as they just stated certain facts of his military biography but no new data were cited.

Such scientists as M. Markevich, V. Antonovich, D. Baglii, D. Yavornitsky, E. Albovsky carried out a more thorough examination and wrote about his family, place of birth and residence, his relations with Hetmans and other well-known figures of National liberation war. Each of historians in varying degree presented the figure of the legendary Commander of Cossack camp interpreting his deeds not only from the perspective of their own world view but in the context of domestic and external political environment as well. The heroic image of the Cossacks' commander was settled in historiography; his role in Ukrainian history was stated. The researchers of this age created a valuable legacy regarding coverage of the figure of Ivan Sirko.

Key words: *Commander of Cossack camp, historiography, historians.*

РЕЦЕНЗЕНТИ: *Романцова Н.І., к.і.н, доц.; Тарасов С.В., к.і.н., доц.*

УДК 94 (477):342.238“1926”

А. М. Магурчак

ПРОБЛЕМА ВЗАЄМИН ЕКЗИЛЬНОГО УРЯДУ ЗУНР З КРАЄМ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЛИСТУВАННЯ АНДРІЯ ЖУКА І РОМАНА ПЕРФЕЦЬКОГО В 1926 Р.

В публікації висвітлюється погляди одного із очільників української еміграції Відня Андрія Жука в ракурсі взаємовідносин закордонного центру на чолі з Євгеном Петрушевичем і Галичини, а саме: створення нової політичної партії в Галичині

замість УНДО і формування закордонного політичного центру західноукраїнських земель.

Ключові слова: Андрій Жук, Роман Перфецький, ПЦЗУЗ, політичні організації, КОЗУЗ.

Поразка визвольних змагань ЗУНР призвела до еміграції значної частини провідних українських діячів. На еміграції був створений екзильний уряд на чолі з Є. Петрушевичем. Одним із нагальних питань стало взаємини із галицьким політиком. Це яскраво ілюструє листування між емігрантськими політиками Андрієм Жуком (1880-1968) і Романом Перфецьким (1880-1944). Політична біографія А. Жука є багатогранна. Зокрема він був членом РУП і УСДРП, Загальної Української Ради і Головної Української Ради, один із засновників і член Президії Союзу визволення України, радник МЗС УНР у Відні, засновник Комітету оборони західноукраїнських земель, Союз українських журналістів і письменників і інші організації. Натомість Роман Перфецький делегат Української Національної Ради ЗУНР, уповноважений Диктатора ЗУНР для зв'язку з краєм, член закордонної групи Української народної трудової партії, а пізніше УНДО.

В історіографічному плані дана проблематика не досліджувалась не дивлячись на те, що за останнє десятиліття опубліковано більше десятка статей присвячених постаті Андрія Жука і захищені дві кандидатські дисертації [1]. Водночас дана тематика опосередковано розглядалась в контексті тематично й хронологічно ширших тем [2]. Джерельною базою даного дослідження служить канадський особовий фонд Андрія Жука в якому зберігається велика добірка листування з багатьма тодішніми громадсько-політичними діячами і зокрема із Романом Перфецьким з яким обговорювалась вище зазначена тематика. Відповідно автор ставить за мету проаналізувати листування політиків в яких розглядалися питання взаємин емігрантського уряду ЗУНР з галичанами.

Тогочасні питання діяльності закордонного політичного центру на чолі з Президентом Української Національної Ради (далі УНРа) Є. Петрушевичем і взаємини з політичними партіями Галичини зокрема з УНДО А. Жук обговорював у листуванні з Р. Перфецьким. Зокрема у листі до Р. Перфецького від 22 червня 1926 р. А. Жук, нерозумів хто проводить політику закордонного центру як він висловлювався “направляє”. Також А. Жук цікавився взаєминами оточення Є. Петрушевича із західноукраїнською еміграцією Чехословаччини. Викликали великий подив у А. Жука співпраця В. Степанківського з центром, оскільки з цим діячем він мав неприязні стосунки на передодні Першої світової війни. Крім того, у листі А. Жук запитував Р. Перфецького з якими діячами Галичини центр підтримує відносини тому, що “назвисько чоловіка багато говорить”. Тим самим А. Жук хотів “зорієнтуватись, що там між Вами робиться, куди хто тягне і для чого” [3]. Розчарувавшись в УНДО керівництво закордонного центру шукали інші політичні орієнтири пропонуючи створити нову партію. Тому Р. Перфецький запропонував свій проект створення політичної партії в Галичині і платформу закордонного центру. Відповідаючи Р. Перфецькому А. Жук наголосив, що питання створення нової партії він особисто писав листа від 31 травня 1926 р. до Є. Петрушевича. На переконання А. Жука перш ніж створювати партію в Галичині потрібна для цього особа, яка змогла б нею керувати і створити навколо партії коло однодумців, а тоді вже писати платформу, статут і т.д. При цьому А. Жук наголошував, щоб знайти людей, які б займались партію і дотримувались програмних документів на словах не проблема, але на ділі важко. Тому вважав, що проєктована партія мала дотримуватись таких політичних основ: державна

самостійність західноукраїнських земель; національно-політична єдність всього українського народу; визнання української радянської республіки на Сході України; боротьба проти угодницької політики; участь у політичному житті Польщі для відстоювання економічних і політичних інтересів українського населення і тим самим боротись проти денаціоналізації [3]. Опорою нової партії на переконання А. Жука повинні стати прошарки малого і середнього селянства, які будуть співпрацювати із робітництвом, а також іншими соціальними групами західноукраїнських земель, що сповідують принцип державності. Водночас А. Жук окреслив форми партійної боротьби на окупованих поляках українських землях, а саме: економічні страйки і політичні демонстрації. Вважав, що для створення нової партії потрібна спочатку платформа, а пізніше програма, оскільки остання “виходить з якихось загальних соціально-політичних перед посилок і здійснення програмових домагань, які виводяться з тих перед посилок, розкладається на довший час в сталих політичних відносинах” [3]. Дотримувався думки, що платформа партії не повинна на словах вирізнятись своєю революційністю, а тільки духом. Свою місію партія буде виконувати до того моменту коли українські землі отримають повну незалежність, а для цього “ми перецінь держимось того переконання, що існуючий стан річей в середній Європі має в собі зародок нового міжнародного оружного конфлікту, або внутрішніх революцій внутрі держав і на цім об’єктивнім факторі будуємо свою не примирну супроти окупаційних держав політику” [3]. За словами А. Жука нова партія повинна концентрувати усі суспільні сили, які готові підтримати платформу. Серед політичних сил західного регіону, які могли створити партію А. Жук вважав волинський Селянський Союз і галицьких народовольців, які пізніше мали трансформуватися у Селянську партію Західної України і не повинна бути вузько національною партією, а територіальною. Ця партія має також співпрацювати із неукраїнськими організаціями і захищати інтереси селянства не дивлячись на національність і віросповідання. Для підготовки партійних сил радив створювати партійні групи і відповідно впливати на їх діяльність для уникнення помилок.

Відносно програми закордонного центру західноукраїнських земель запропонованої Р. Перфецьким то А. Жук висловив свої зауваження. Зокрема він пропонував замінити назву із “закордонного” на “політичний”, а відповідно не перетворювати закордонний центр на емігрантську організацію і не обмежувати свою діяльність виключно емігрантським середовищем, а головним регіоном повинна стати Галичина. При цьому він був свідомим, що така конструкція не буде всіма сприйнята в краю. Але не дивлячись на все це А. Жук схвалив ідею Р. Перфецького про створення колегії як відповідного органу закордонного політичного центру і підтримав пропозицію про участь в конференції національних меншин незалежно від платформи на якій будуть стояти організатори.

Відмічав, що закордонний центр є фактично продовження колишнього уряду Президента ЗУНР тільки в неорганізованім стані, а тому питання сьогодення в розумінні А. Жука – побудувати правильну організацію, яка повинна репрезентувати волю українського народу, що була проголошена в актах ЗУНР. Під політичним центром А. Жук розглядав дві установи – Президент Української Національної Ради і Секретаріат, які зливаються в одну національну організацію і повинні проводити боротьбу для отримання незалежності Західної України. Щоб ця боротьба за “державність краю не була порожнім словом, а сам центр не висів в повітрі, він мусить опиратися на якісь зорганізовані політичні сили” [3]. У випадку відсутності відповідних сил Політичний центр західноукраїнських земель (далі ПЦЗУЗ) повинен долучитися до їх творення в краю в порозумінні з Комітетом оборони

західноукраїнських земель (далі КОЗУЗ). Був проти того, щоб зразу деталізувати практичні завдання для центру. Вважав недоречним і нелогічним, щоб ПЦЗУЗ займався технічною стороною політичних акцій. На переконання А. Жука тогочасні політичні виступити закордонного центру як на еміграції так і в Галичині від імені Президента УНРа були не ефективними, оскільки є “мертвою неіснуючою установою, до якої можна нав’язувати політику, але іменем якої не можна говорити. Отже ці виступи маючи за собою історичне оправдання, не мали і не мають фактичної реальної сили” [3]. Іншою негативною стороною діяльності центру А. Жук вбачав у “характері Президента УНРа”, який перетворив першочергову організацію всіх представників західноукраїнських земель на організацію галичан і буковинців. Відповідно виступи Є. Петрушевича А. Жукові нагадували історичний анархізм і відірваність від реального життя краю. Тому на переконання А. Жука, Президент УНРа повинен відстоювати інтереси всіх представників західноукраїнських земель і цілісно виступати від імені ПЦЗУЗ. У своїй внутрішній діяльності ПЦЗУЗ повинен проводити організовану роботу, яка повинна базуватися на поділі праці і відповідальності всіх членів при взаємнім контролі і на основі колегіальних рішень для відповідальності перед суспільством і історією. Невиконання вище зазначених внутрішніх принципів організації призведе до її неефективності. В кінці своїх міркувань А. Жук вважав, що платформу і програму ПЦЗУЗ потрібно опублікувати у пресі.

З вище сказаного на прохання Р. Перфецького А. Жук подав свій проект платформи ПЦЗУЗ. Даний документ включав 10 пунктів. Зокрема в ньому пропонувалось, що так званий політичний центр є продовженням уряду ЗУНР землі які окуповані Польщею, Румунією і Чехословаччиною. Головними завданнями центру повинні бути: обстоювання перед світовою громадськістю права західноукраїнців на свою державність в злуці із рештою українського народу в об’єднаній державі; відмежування від акцій окупаційних держав на теренах західноукраїнських землях при цьому невтручання у внутрішні справи українських політичних, економічних і культурних організацій на західних теренах. Політичною основою діяльності ПЦЗУЗ має виступати акт проголошення на західноукраїнських землях самостійної держави і злуки із українською державою на Сході; заяви політичних представників північно-західних українських земель про спільність політичних інтересів всіх західноукраїнських земель під Польщею; заяви українських представників Буковини і Закарпаття про спільність національно-політичних інтересів всього українського народу [3]. Свою практичну політику ПЦЗУЗ повинен проводити через посередництво організацій, установ і осіб з якими він увійде в контакт і буде презентувати їх на міжнародній арені для відстоювання національних інтересів західних українців. А. Жук вважав, що ПЦЗУЗ має складатися з Президента УНРа Є. Петрушевича і трьох і більше погоджених представників від західноукраїнських політичних організацій, які утворюють Секретаріат центру під керівництвом Є. Петрушевича. При цьому Секретаріат є колегіальною установою центру, який через своїх представників вирішує його практичні завдання. Діяльність ПЦЗУЗ на зовні і відповідно його внутрішня політика з огляду на закордонну пропаганду проводиться Президентом УНРа. Все діловодство політичного центру ведеться секретарями. Непорозуміння між секретарями вирішується на колегії Секретаріату із остаточним рішенням Президента, який скликає колегію Секретаріату і його проведення. Засідання колегії вважається правочинним тільки при наявності більшості секретарів, а самі рішення приймаються простою більшістю. Водночас Президент має на колегії один голос і право вето [3]. Документ регламентував можливість відсутності деяких секретарів за межами місця осідку центру у такому випадку засідання колегії проводиться із наявних членів Секретаріату.

У листі до А. Жука від 7 липня 1926 р. Р. Перфецький інформував, що запропонований проект ПЦЗУЗ А. Жуком не був підтриманий, оскільки Є. Петрушевич хотів сам “керувати процесами”. При цьому зазначав, що на останньому засіданні колегії закордонного центру був представлений проект, який надавав колегії дорадчого голосу. Також на його переконання стало зрозумілим, що створення ПЦЗУЗ за кордоном стає неактуальним, оскільки “Президент [Є. Петрушевич – А.М.] ще раз з притиском зазначив, що як довго була надія, що хоч одна партія (УНДО) стане при ньому, готов був згодитися на деякі обмеження себе при вирішуванні справ і погоджувався на дотичні проекти”[3]. Свої функції Є. Петрушевич вбачав у проведенні політичних акцій закордоном і не зобов’язуючи себе ніякими умовами від інших сторін. Прихильник Є. Петрушевича В. Бондарівський наполягав на дорадчій ролі Секретаріату. Питання такого “компромісу” Р. Перфецький неохоче зустрів, але водночас наголосив: “...але для мене дійсно трудно пристати на таке ведення справ як досі. Побачу чи і який буде компроміс можливий”[3]. Так само повідомляв, що Є. Петрушевич виступає проти домінуючої ролі КОЗУЗ у створенні нової політичної організації в краю.

Відповідаючи Р. Перфецькому А. Жук писав: “Я думаю, що струни не треба перетягати, але не можна їх по старому оставити все зрештою діло не в статутових приписах, а у фактичних відносинах, які там у Вас зложилися”[3]. На переконання А. Жука Є. Петрушевич піддається впливам деяких діячів. Як приклад наводить В. Бондарівського, який за його словами мав диктаторські замашки, а його позиція відносно Секретаріату пояснюється тим, що “звільнює його від контролю в його роботі, яку проводить під фірмою Президента” [3].

Не маючи остаточного переконання, що Є. Петрушевич дійде спільної згоди з УНДО Р. Перфецький у листі від 30 березня 1926 р. надіслав А. Жуку проект про створення політичної організації під назвою “Братство визволення Західної України”. За основу створення даного братства брав КОЗУЗ, який був відомий серед емігрантського середовища своїми акціями. При цьому Р. Перфецький зазначав, що проти такої конструкції виступають деякі прихильники Є. Петрушевича. Про саму ідею створення організації із такою назвою Р. Перфецький пояснював так: “...зародилася вона в мене в зв’язі з бажанням надання нашій підпільній політичній організації також братерський чи побратичний характер і крім того, ще додати сій організації таємничого містицизму та ріжністю орбітів відповідно прибрати конечність існування ріжного рода членів організації”[3]. Далі Р. Перфецький подає структуру братства, яка передбачала гуртування членів і виконання рішень, а тим самим надасть громадський образ організації і уможливить часті зміни керівництва. При цьому відкидав побоювання Є. Петрушевича що проєктоване братство може вести боротьбу проти нього і інших еміграційних організацій. До того ж братство як політична організація повинна бути підпільною і революційною структурою. Відносно відносин із закордонним центром то їх повинна об’єднувати ідеологія і координація дій для досягнення політичних цілей.

Відносно проєкту братства Р. Перфецького А. Жук відреагував негативно, оскільки вважав його недоречним і закликав не плодити інші організації із схожими завданнями. Нагадуючи, що КОЗУЗ повинен стати основою підпільної організації. Водночас визнавав, що сил КОЗУЗ було замало, а тому вважав, що потрібно в Галичині створити масову організацію, яка “могла б масовим носієм зв’язаного з нами дійсного суспільно-політичного руху, однакової з нами політичної орієнтації” [3].

У листі від 20 червня 1926 р. до А. Жука Р. Перфецький зазначав, що переговори Є. Петрушевича із УНДО засвідчили, що спільної мови не вдасться знайти, а тому він проявив ініціативу щодо створення нової організації, яка б взяла за основу

найголовніші засади КОЗУЗ і тим самим проводила єдину політику, як закордоном так і в Галичині. При цьому наголошуючи про вороже становище зі сторони В. Бандрівського щодо КОЗУЗ. Також повідомляв, що на найближчих засіданнях колеції Закордонного центру буде підійматися питання щодо створення нової політичної організації, а тому пропонував надіслати свої міркування по цьому питанню щоб в'яснити на "чим взагалі скінчиться ця фаза моєї нерівної боротьби [пр]о виконання прийнятих супроти мене зобов'язань, а посилаю Тобі інформації про тепер[ішній] стан цієї справи, щоби Ти був вчас[но] приготований по можливій евентуальності" [3].

А. Жук не підтримував ідею Р. Перфецького відносно нової організації, оскільки вважав достатнім існування КОЗУЗ членом якої був Р. Перфецький. Натомість підкреслював "коли – не є розривом з КОЗУЗ то присущою Українцям організаційною анархією, характеристичною рисою якої є пристосування організаційних форм політичної діяльності не стільки до ідейного змісту тої діяльності і практичних потреб нашого визвольного руху, оскільки до особистого смаку поодиноких людей, що тою діяльністю займається. Тому так багато у нас політичних організацій і тому всі вони такі безцвітні, ялові, нежизнені"[3]. Не виключав потребу реформувати КОЗУЗ вносячи поправки в програму і статут. Ліквідувати готову організацію в розумінні А. Жука було нелогічним кроком, оскільки КОЗУЗ мав вже свою історію, а тому створення нової організації виглядало б як переливання з порожнього в пусте. При цьому він наголошував, що КОЗУЗ потрібно взяти за основу для ширшої політичної діяльності про що повідомляв Є. Петрушевича. Також А. Жук у листі спроектував власне бачення щодо створення політичного центру західноукраїнських земель. Вважаючи, що ініціативу в цьому напрямку повинен проявити сам Є. Петрушевич, який за своїм підписом має оголосити комунікат в якому повинен зазначити, що закордоном існує західноукраїнський політичний центр під його керівництвом. Обумовлюючи існування такого центру тим, що закордоном існують "оборонці" і провокатори західноукраїнської справи. Перед оголошенням такого центру він фактично повинен бути організований. В стратегічному плані радив утворити міцний зв'язок між Президентом УНРа і проєктованою партією в Галичині. Аналізуючи погляди Р. Перфецького А. Жук зазначав, що "... моє становище в основі сходиться з усіма Твоїми міркуваннями, які містяться в Твоїх письмах до мене. Розходимося ми можемо в деталях, не рахуючи справи Твого "Братства визволення", яке я вважаю абсолютно непотрібним. Можливо, що якісь різниці виявляться при дальшій деталізації справ і оформленню їх на папері" [3].

У своєму наступному листі до Р. Перфецького 2 липня 1926 р. А. Жук ділився думками, що його стаття "Два документи", яка була опублікована в "Українському прапорі", викликала невдоволення в оточенні Є. Петрушевича. Справа в тому, що в своїй публікації А. Жук опублікував резолюції Закордонної групи Української Народної Трудової Партії (далі ЗГ УНТП) із своїми коментарями. Аналізуючи документи ЗГ УНТП А. Жук наголошував, що "обі ті резолюції є висловом опінії коли не дуже широкого кола людей, то організації, а це робить своє вражіння. Обі резолюції виразно визначають напрям політики, яку ми заступаємо; ми заінтересовані, щоб широкий загальний публіки в краю знав, на чім стоїмо, знав, з чим він має солідаризуватися, згідно – від чого відлякуватися. Отже, не тільки для популяризації наших думок, які знайшли вислів в тих резолюціях, треба ці резолюції оголосити, а також для прискорення в нашій суспільності ідейної деференціації. А це конче потрібне. Наші одностайні в краю хай собі візьмуть ті резолюції за підставу в мобілізації своїх сил, при підборі нових сторонників" [3]. При цьому висловив міркування, якщо налагодиться політична ситуація в Галичині створити на нових основах за кордоном і в краю партійні

організації. Проектуючи майбутнє політичне утворення в Галичині А. Жук зазначав, що ті особи, які будуть творити ту партію повинні зробити “сецесію з УНДО, увійти в порозуміння з Селянським Союзом по можливості застосуватись до тих людей і забезпечити собі коаліцію з ними. Відтак разом почати штурмувати радикалів, для утворення західно-українського одноцільного селянського фронту, коли всі ті елементи явно чи тайно спосібні стати на нашу точку погляду!” [3]. Визнавав, що він не знає реальної картини даних партій і обставин і людей “годі вловити суть справи, суть міжпартійних відносин, можливих коаліцій і всяких інших комбінацій. Тож і попередні мої гадки і сьогоднішні, це гадки до розв’язання” [3]. Водночас інтуїтивно оцінюючи ситуацію А. Жук вважав, що в Галичині відбуваються ідейні зрушення, і переформатування суспільних сил. Тому дорікав еміграції, яка пасе задніх створюючи різні безрезультатні організації як Товариства Ліги Націй, щоб “воно було більш мертвим, ніж існуючим нелегальне, закордонне. Сама правдива Ліга Націй розвалюється, а наші люде не перестають прив’язувати великого значіння навіть не до неї, а до її громадської луни, до приватної міжнародної організації, з якої нас викинено і до якої ми назад можемо увійти лишень за пропозицією поляків, як їх слухняні ягнята. Це називається політичною, чи дипломатичною “самостійницькою” та “державницькою” роботою!” [3].

Роблячи напрямки для створення нової партії А. Жук закликав Р. Перфецького не забувати КОЗУЗ, який в даний момент можна оживити і “зробити її фокусом наших дрібних поки що внутрішніх політичних подій”. Щодо організації ПЦЗУЗ закликав обговорювати це питання на Президії КОЗУЗ, який повинен впливати на діяльність ПЦЗУЗ. Запевнював Р. Перфецького, якщо вдасться зробити КОЗУЗ домінуючою структурою ПЦЗУЗ, тоді КОЗУЗ розповсюдиться по всіх політичних центрах осідку української еміграції і стане “живою і діяльною організацією, в закріпленій ним області” [3].

А. Жук і Р. Перфецький розробляючи проекти створення ПЦЗУЗ дізнаються, що серед західноукраїнського емігрантського середовища виникає і діє нова організація – Українська Національно-Революційна Організація Західної України (далі УНРОЗУ), яка мала свій друкований орган – “Український Революціонер”. Про це Р. Перфецький пише у листі від 10 серпня 1926 р. до А. Жука. Автор листа оцінював це як прояв “отаманщини”. Також про цей політичний проект не знав його товариш Ю. Бачинський, який співпрацював з Є. Петрушевичем. “Перед мною дилема, або сей час подякувати за хліб і сіль, або на разі так як Ти писав не “вести до розриву” і починати з “Козусом” і “Об’єднанням” на власну руку, що буде мусіло довести до розірвання за пару місяців пізніше, але з закидом нелояльності, або закусити зуби і поки що зігнорувати сю річ і чекати слушного часу” – наголошував Р. Перфецький [3]. Обмірковуючи різні варіанти, щодо вирішення даного питання Р. Перфецький не мав чіткої відповіді пропонуючи тільки варіанти. Зокрема пропонував на базі КОЗУЗ і ЗУТЛН на еміграції чи в Галичині втілювати свої політичні проекти не дивлячись на існування аналогічних організацій закордоном, але на перешкоді цього може бути відсутність фінансів, яких міг надати Є. Петрушевич, який навряд чи підтримає такий задум. Другим варіантом Р. Перфецький пропонував “закусивши зуби” обмежитись написанням нот і меморіалів до “Українського Прапора” і іноземної преси із заявою в якій відкинути свою відповідальність за діяльність УНРОЗУ, а підтримуючи діяльність політичного центру на чолі Є. Петрушевича.

Відповідаючи Р. Перфецькому А. Жук у листі від 11 серпня 1926 р. в категоричній формі засуджував створення УНРОЗУ і “Українського Революціонера”: “Мені просто не віриться, що хтось розсудливий міг мати щось спільного з таким

злочинним дівтацтвом. “Український Революціонер” – це неграмотний політичний листок. Та не в цім біда. Біда в тім, що цей листок є незвичайно шкідливим змістом. Цей листок пропагує не революцію (з революційною літературою він немає нічого спільного), а хуліганство і погромництво. На жаль, зараз не маю часу, щоб виказати Тобі всю злочинність такої революційної пропаганди” [3]. Вважав що на засіданні колегії закордонного центру потрібно в'яснити, чи хтось із співробітників має зносити з цією “революційною” організацією і підтвердити, що центр немає нічого спільного із цим політичним утворенням і його друкованим органом. У випадку якихось відносин центру із УНРОЗУ написати заяву про свій вихід “аби вона не була Президентом витолкування, як заява розриву з ним” при цьому залишаючись у відносинах з Є. Петрушевичем як приватна особа. Проектуючи подальші події після заяви Р. Перфецького А. Жук зазначав, що “прийемо якесь рішення і офіційно його закомунікуємо Президентові... Тільки справу вести треба так, щоб не зривати особистих відносин і не унеможливити особистого службового відношення до Президента” [3]. При цьому А. Жук вважав помилкове трактування Р. Перфецьким, що нібито діяльність КОЗУЗ і видання “Об’єднання” [друкований орган – А. М.] із своїми критичними виступами буде спрямована проти Є. Петрушевича, оскільки “ідучи на співробітництво з Президентом, ми зарікались не виступати, як організація. Більше того, ми, як організація мали дістати від Президента матеріальну поміч на своє видавництво і свою акцію. В надії на цю поміч ми, як організація, робили заходи про поміч для Центру, підносили його престиж і т. д.” [3]. Аналізуючи ситуацію навколо створення нової партії радив Р. Перфецькому не плекати великих надій відносно закордонного центру очолюваного Є. Петрушевичем. “Не наша це вина, але це і наша біда. Помогти цій біді можна тільки з краю. – писав А. Жук – В краю є основа всього. Там треба угрунтуватись, а тоді все інше приложеться само собою. Тому ще раз кажу: засновитись, чи не краще відразу взяти маршрут на край, але не пориваючи з закордоном, бо зв’язь з закордоном дасть Тобі змогу скоро придбати потрібну позицію в краю” [3]. Крім того, в А. Жука були підозри, що В. Кушнір впливає на Є. Петрушевича, а все це шкодить політиці, яку спільно намагався проводити з Р. Перфецьким. Натомість підтримував останнього відносно інформування іноземців щодо західноукраїнської проблеми. При цьому вважав безперспективним задумом Антоном Петрушевича видавати на еміграції кореспонденцію: “По суті справа кореспонденції є дурниця і скінчиться для п. Антона і для “Центру” по скільки це зроблено за апробатою “Центру”, компрометацією. Хотів би бути злим пророком, але гадаю, що по двох-трьох місяцях буде кінець цьому підприємству і всі, хто в нім заангажувався, будуть мати тільки неприємний спогад” [3].

Натомість Р. Перфецький у листі відповіді датованого 17 серпнем 1926 р. повідомляв, що він підготовував відповідну заяву про свою непричетність до УНРОЗУ. Повідомляв, що Є. Петрушевич запропонував створити комісію для підготовки власного місячника. Цим питанням планував зайнятись Ю. Бачинський. Р. Перфецький запропонував А. Жуку увійти до такої комісії. Водночас для А. Жука була незрозуміла обставина скликання спеціальної комісії для підготовки місячника для нової партії, чи самого закордонного центру. Тому він у листі від 18 серпня 1926 р. писав: “Приготовляти який матеріал для партії, чи для якогось невідомого місячника вважаю завчасним, доки не в'ясниться справа КОЗУЗ, доки не є відомим, хто візьметься за організаційне переведення справи нової партії і хто той місячник видавав би і для чого” [3]. Тому наголошував, щоб Р. Перфецький тримав до кінця свою позицію і тримався єдиного проекту, оскільки “даремно Ви починаєте так сильно під їхній лад піддаватись. Витикання того, що вони самі собі витикають, ми собі пошкодити в їх очах не можемо,

а в очах наших людей можемо багато стратити, коли без критично будемо відноситись до всього, що там діється” [3].

Відносини між Р. Перфецьким і Є. Петрушевичем все ставали напруженими. Про це ми дізнаємось із листа Р. Перфецького до А. Жука від 1 вересня 1926 р. Приводом стала принципова позиція Р. Перфецького відносно УНРОЗУ на засіданні колегії на якій Є. Петрушевич за словами Р. Перфецького висловився, що “ми шлюбу не брали то можемо розійтись”, а тому змушений був покинути засідання колегії. Це дало підставу йому вважати, що колегія не буде більше збиратись у повному складі, а як наслідок не бачив перспектив подальшої діяльності центру і ролі КОЗУЗ у створенні нової партії: “Нічого путнього тепер видумати не в силі, а одно лише є певне, що тут в нутрі нічого не зміниться, а вкраю повстане під проводом Левка потрібна організація, але не КОЗУЗ становити буде її зв'язок” [3].

А. Жук визнавав, що ситуація навколо створення ПЦЗУЗ є складною. Спілкуючись із Р. Перфецьким бажав, щоб той проінформував Є. Петрушевича, щоб він не розглядав його як ворога, оскільки “раз Президент мав сказати, що я творю після Твоїх планів якусь організацію, то це означає, що він на підставі чиеїсь чи власної видумки стає у ворожу до мене позицію. Навпаки мусів би мені бути дуже вдячним за багато річей, про які він не знає і за те, що він знає, між іншим за ті після мого переконання добрі ради, що йому подавав, але яких він, на жаль, не бере на увагу – собі і справі на шкоду” [3].

Отже, листування між А. Жуком і Р. Перфецьким яскраво засвідчувало, що існували певні розбіжності між закордонним центром і краєм. Аналізуючи листування політиків дізнаємось, що вони мали план налагодження взаємовідносин між оточенням Є. Петрушевича і галицькими політиками. Дійшовши висновку про неможливість співпраці між краєм і еміграцією А. Жук і Р. Перфецький схилились до створення в Галичині нової партії, яка б проводила державницьку політику, але мали розбіжності відносно того, хто її повинен формувати. Натомість А. Жук підтримував ідею створення на еміграції політичного центру західноукраїнських земель як продовжувача уряду ЗУНР, який був відхилений Є. Петрушевичем. Водночас пропонуючи власні проекти налагодження взаємин між частиною західноукраїнської еміграції в особі Є. Петрушевича і тогочасним галицькими політиками і модернізації самого екзильного уряду ЗУНР у вигляді створення ПЦЗУЗ зазнали невдачі, основним мотивом яких служили особистісні амбіції.

Список використаної літератури

1. Гирич І. У тіні В. Липинського (Андрій Жук як політичний мислитель й дослідник історії визвольного руху / І. Гирич // Молода нація. – 2002. – №. 3. – С.8-45; Осташко Т. А. Жук в добі національно-визвольних змагань / Т. А. Осташко // Там само. – С.46-57; Молдован Я. Участь Андрія Жука в українському національно-визвольному русі під час Першої світової війни / Я. Молдован // Пам'ятки: археологічний щорічник. – К., 2009. – Т. 10. – С. 68-76.; Таравська Я. В. Громадсько-політична та науково-публіцистична діяльність Андрія Жука (1880 - 1968 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Яна Володимирівна Таравська; Черніг. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2012. – 20 с.; Шульгата Н. Андрій Жук у суспільно-політичних процесах Галичини і Наддніпрянщини першої третини ХХ ст.: автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Наталя Шульгата; Нац. акад. наук України, Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича, Ін-т народознав. – Л., 2013. – 20 с.

2. Кугутяк М. Історія української націонал-демократії 1918–1929. Т. 1 / М. Кугутяк. – К. : Івано-Франківськ, 2002. – 536 с.; Васюта І. Політична історія Західної України (1918-1939) / І. Васюта. – Л. : Каменяр, 2006. – 336 с.; Соляр І. Консолідаційні

процеси національно-державницьких сил Західної України (1923-1928): моногр. / І. Соляр. – Л.: Ін-т українознавства ім. І.Крип'якевича НАНУ, 2010. – 150 с.

3. Library and Archives Canada. – The Andriy Zhuk Collection MG30, C 167. – Volume23. – File 68.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2014 р.

A. Magurchak

**PROBLEM OF MUTUAL RELATIONS OF UKRAINIAN NATIONAL ADVICE
WITH AN EDGE THROUGH THE PRISM OF CORRESPONDENCE ANDRIY
ZHUK AND ROMAN PERFEZKIY IN 1926**

In a publication lights up looks of one of ochil'nikiv of Ukrainian emigration of Vienna of Andrey Zhuka in foreshortening of mutual relations of oversea center at the head with E. Petrushevichem and Galychina, namely: creation of new political party is in Galychina in place of UNDA and forming of oversea political center of zakhidnoukrainskikh earths. A. Zhuk developed it gave the project of platform of the Political center of zakhidnoukrainskikh earths. This document included 10 points. It was in particular offered in him, that the socalled political center was continuation of government of WUNR of earth which are occupied Poland, Romania and Czechoslovakia. Main tasks to the center must be: defending before world public of right for western Ukrainian on the state system in connection with other Ukrainian people in the incorporated state; dissociation from the actions of the of occupation states on the walks of life western Ukrainian earth here noninterference in the internal affairs of Ukrainian political, economic and cultural organizations on the western walks of life. As political basis of activity of political center of western Ukrainian earth the act of proclamation must come forward on western Ukrainian earth of the independent state and connection with the Ukrainian state on East. In addition, opinion of A. Zhuk is traced in correspondence R. Perfezkiy is not a that figure with that the of that time Galychina political elite can intermingle and that is why was the supporter of creation of new party in Galychina, that will cooperate with workers, and also other task forces of western Ukrainian earth that hear the confession principle of the state system. At the same time A. Zhuk outlined the forms of party fight on Ukrainian earth occupied by Poland, namely: economic strikes and political demonstrations.

Key words: Andriy Zhuk, R. Perfezkiy, PCWUE, political organizations, CDWUE.

РЕЦЕНЗЕНТИ: *Задунайський В.В., д.і.н., проф.; Гедьо А.В., д.і.н., проф.*

УДК 94(477.51=14)«17/18»(045)

М.К. Подгайко

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА НІЖИНСЬКОГО ГРЕЦЬКОГО БРАТСТВА

У представленій статті автором на основі комплексного аналізу джерел та літератури досліджено питання культурної спадщини ніжинського грецького братства та його вплив на розвиток міста. Перша поява греків в Ніжині тісно пов'язана з подіями Національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст. Наслідком військових подій став економічний занепад українських земель. Саме з цього часу, універсалом Б. Хмельницького у травні 1657 р., перебування греків-купців в Україні було закріплено законодавчо. Це сприяло швидкому кількісному зростанню